

ali islamski svet na ta način pustili odvzeti Jeruzalem.

Predsednik Trump je Jeruzalem že priznal za glavno mesto Izraela. Evropske države tega še niso storile. V Evropi se že leta ukvarjajo z vprašanjem, kdaj bo pravi čas za priznanje Palestine. Ima še sploh smisel priznati palestinsko državo, potem ko se v Izraelu že razmišlja o pripojitvi celotnega Zahodnega brega?

V Evropski uniji imamo zelo krhek konsenz o palestinski državi, ki ga realnost mnogokrat prehitva. Ko so se maja 2018 ZDA odločile preseliti svojo veleposlanštvost v Jeruzalem, je obstajala velika bojazen, da bi kaj podobnega s preselitvijo konzulatov ali kulturnih institucij morebiti utegnile storiti tudi kakšne evropske države. Priznanje Palestine med osemindvajseterico še vedno lebdi v zraku, a dejansko dandanes nima več prioritete. Na bližnji vzhod se danes gleda zgolj še skozi perspektivo migracij. Tudi po uboju Sulejmanija so me novinarji najprej vprašali, ali bo to vodilo k večjim migracijam v Evropo. Moja prva skrb je bila druga. Zanimalo me je, kaj Sulejmanijev uboj pomeni za ljudi v Iraku. Ti bodo plačali največjo ceno.

Če pogledate obdobje od iraške vojne leta 2003 do danes, ali ste v tem času zaznali kakšno ameriško strategijo na Blížnjem vzhodu?
Ne. Leta 1988 sem imela priložnost s štipendijo nekaj časa študirati v ZDA. V knjižnici sem prebrala ameriške časopise iz let 1975 in 1976, ko se je uradno začela vojna v Liba-

Po Guantanamo in iraški vojni je bilo težko poučevati koncepte mednarodnega prava.

nonu. V knjižnici ameriškega kongresa sem brala tudi objavljen dokumente. Po prebiranju člankov sem ugotovila, da so ZDA julija naredile eno stvar, septembra pa nekaj povsem drugega. Strategija se je vedno znova spreminjala. Oglasila sem se pri Billu Quantu, nekdanjem svetovalcu predsednika Geralda Forda, ki je takrat vodil misliščine Brookings. Rekla sem mu: »Oprostite, gospod Quant, julija naredite to, septembra nekaj povsem drugega. Kakšna je vaša strategija?« Odgovoril mi je s stavkom, ki ga od tlej vedno znova ponavljam: »Veste, mlada gospa, mi v ZDA ne igramo šaha, mi igramo bejbol – udarimo in tečemo.«

Šah so si izmislili v Iranu, najboljši igralci šaha pa prihajajo iz Rusije. Če se odločimo za uboj generala Sulejmanija, se je treba domisliti tudi dvajset različnih scenarijev. Si lahko to privoščimo? Si lahko kaj takega privoščimo zaradi naših zaveznikov? Se moramo prepričati o tem pogovori z našimi zavezniki?

Ne moremo se kar preprosto igrati bejbola. Ko udarimo žogico, ne vemo več, kje se bo ustavila. Ta bejbolska strategija določa ameriško politiko že desetletja, ne šele od iraške vojne naprej. Mnogokrat je na cedilo pustila tudi zaveznike.

To so na lastni koži izkusili Kurdi.

Tudi oni. Spominjam se umika ZDA iz južnega Vietnama leta 1975. Iz ameriškega veleposlanštva v takratnem Sajgonu so helikopterji evakuirali ameriško osebje. Vietnamski so se oklepali dvigajočih se helikopterjev. Nato je prišlo do velikega maščevanja severnih Vietnamcev nad južnimi. V begunskem toku tako imenovanih »boat people« so bili v precejšnji meri Vietnamski, ki so sodelovali z Američani.

Spomnim se Egipta v letu 2011. Hosni Mubarak je bil ameriški »big best buddy« (največji in najboljši kolega, op. a.). To, da so se mu tako hitro odpovedali in da je šef Cie prvi razkril, da bo Mubarak zvečer dal posebno izjavo za javnost, je močno prestrasilo savdskega kralja in premierja Izraela. Ker se je to zgodilo Mubaraku, so se spraševali, kdo bo naslednji.

Zdaj imamo iraško vlado, ki je sicer precej proiranska, a jo močno podpirajo tudi ZDA iz usposabljanjem vojske in milijardami sredstev. V Iraku ni umrlo zgolj stotisoče Iračanov in 4000 Američanov, porabilo se je tudi na milijarde denarja.

Udeleževali ste se zasedanj zunanjih ministrov EU. Kako v regiji gledajo na Evropsko unijo? Je ta na Blížnjem vzhodu relevantna akterka? Ne.

Zakaj?

Še vedno imamo evropske prestolnice, kot sta London in Pariz, ki imajo pomembno zgodovinsko vlogo v regiji. Če Macron sproži bližnjevzhodno iniciativo, ima ta večjo težo kot iniciativa Evropske unije, ki je sploh še ni bilo. V zadnjega pol leta je Macron poskušal sprožiti nekaj iniciativ glede Irana. Predsednika Rohanija je denimo povabil na vrh G7 v Biarritz.

Po moji oceni bo v iraški krizi lahko imela učinek dvostranska diplomacija, ne pa multilateralna diplomacija. Multilateralizem je v zadnjih dvajsetih letih postal šibkejši. To se ni zgodilo šele s Trumpom. Pri bilateralni diplomaciji je pomembno, kaj lahko ponudiš, da nekaj dosežeš. Tudi pri jedrskem sporazumu z Iranom so bile garant velike stare evropske sile in pri poskusu reševanja jedrskega sporazuma so imele tri glavne evropske države – Francija, Velika Britanija in Nemčija – glavno besedo, druge države so jim sledile. V tem formatu velike evropske trojice bodo Britanci tudi po brexitu igrali svojo vlogo.

Slabitev multilateralizma se bojijo predvsem majhne države, med njimi tudi Slovenija. Ali menite, da se mednarodna skupnost v 21. stoletju ponovno preoblikuje v smeri koncepta velikih sil?

To se je že zgodilo.

Kitajski, Rusiji in ZDA je pripadla glavna vloga. Da.

Kje pa je Evropska unija?

To je veliko vprašanje. Zelo me je vzmernilo spoznanje, da v Bruslju nimamo prave politične razprave. Medsebojno si prebiramo vnaprej pripravljene in odobrene zapise. V Bruslju sem o teh pomislekih tudi večkrat spregovorila. Nemogoče je, da bi osemindvajset držav na enem zasedanju govorilo o sedmih ali osmih temah. Začenjamo z Venezuelo in končujemo s Kitajsko. Osemindvajset ljudi govori isto, kot so tri dni prej govorili že njihovi veleposlaniki. Potrebujemo povsem drugačno strukturo delovanja. Visoki zunanjepolitični predstavniki bi moral pet dni pred zasedanjem poklicati vse ministre in jim reči, naj se izjasnijo o določeni temi. Avstriji in Sloveniji bi denimo lahko rekli, da se izrečeta glede Severne Makedonije. Sama sem se velikokrat zadržala, da bi govorila o kakšni temi. Naj se o Kongu izrečejo Francozi in Belgijci, ki imajo tam veleposlanštvo.

Evropske države so še vedno pristojne za to, da vodijo svoje zunanje politike. V EU se je ob koncu mandata prejšnje komisije razmišljalo, da bi se od soglasnega sprejetja odločitev pri vprašanih zunanje politike premaknil k odločanju s kvalificirano večino. Bi takšna sprememba okrepila položaj Evropske unije v svetu?

Ne. Težava ni v vprašanju, ali se odločitve sprejemajo s konsenzom ali večino. Problem je v tem, kdo sploh prihaja na zasedanja zunanjih ministrov in se udeležuje razprave. Seveda je tudi pomembno, kje se nato sprejmejo odločitve, ali jih sprejemamo v Bruslju ali kje drugeje v dvostranskih pogovorih. Naj ponazorim. Slovenija je članica Nata, Avstrija ni. Med članicami EU pet držav ni članica Nata. In to je velika razlika. Večkrat se mi je zdelo, da imajo države članice EU, ki so tudi članice Nata, več informacij ali pa so se v okviru Nata dogovorile nekaj, v kar mi nismo bili vključeni. Težava je torej v tem, da se na ravni EU sprejemajo odločitve, o katerih vsi nimajo enakih informacij.

Je to težava tudi pri sprejetanju evropske politike do Rusije? Po eni strani Evropa Rusijo pojmuje kot dobro energetske partnerico, ne strinja pa se s pripojitvijo Krima. Evropska politika do Rusije torej ni enoznačna.
To ni bila nikoli. Če se ozremo v 18. in 19. stoletje, v čas napoleonskih vojn, so tudi takrat

vsje države imele različna stališča glede Napoleona. Na koncu so se vsi bojevali proti njemu. Toda pri oblikovanju postnapoleonske podobe Evrope je Rusija sodelovala. Kasneje v prvi svetovni vojni so v Evropi ponovno obstajala različna stališča glede Rusije. Nič novega ni, da v posameznih časovnih obdobjih prihaja do različnih stališč. Proruski in protiruski pogledi se izmenjujejo.

Vendar Rusija po mojem mnenju ni zaveda, ki deli Evropo, kot se je to vedno znova predstavljalo. Podoba delitve si ustvarjamo sami.

Rusija ne deli Evrope, kot se je vedno znova predstavljalo. Podoba delitve si ustvarjamo sami.

Obstajajo nekateri zgodovinski razlogi, zaradi katerih posamezne evropske prestolnice na Moskvo gledajo drugače. Rada spomnim na poljskega zunanjega ministra Sikorskega, ko sta se Vladimir Putin in Gerhard Schröder leta 2005 dogovorila za plinovod Severni tok. Sikorski je takrat dejal, da gre za novi pakt Molotov-Ribbentrop. Poljska se je namreč s tem plinovodom počutila stisnjena v kot. Če bi sama izvirala iz Poljske ali Baltika, bi takšno držo razumela. Če pa prihajam iz Italije ali Španije, imam tudi drugačen geografski, zgodovinski in gospodarski odnos do Rusije.

Avstrijo se je opisovalo kot ruskega trojanskega konja v Evropski uniji. Čemu? Vem zgolj za enega avstrijskega političnega znanstvenika, ki je to nekoč rekel. Tega mi ni nikoli dejal noben kolega zunanji minister.

Vedno sem izhajala iz tega, da diplomacija pomeni, da se z drugimi pogovarjamo, pogovarjamo in še enkrat pogovarjamo. Če bi Tro-

janci govorili z Grki, bi morda tudi vedeli, kaj je v tem trojanskem konju.

Eno izmed večjih geopolitičnih vprašanj EU v naslednjih letih bo, kakšne odnose bo imela s Kitajsko. Trenutno jo EU opredeljuje za sistemsko rivala. V Evropi se države integrirajo v nova omrežja 5G. Nekateri avstrijski operaterji mobilne telefonije so to storili ...

Drži, Magenta Telekom je sprejel takšno odločitev. To je velika tema, o kateri se razpravlja v EU. A na koncu se lahko tudi pri tej razpravi in odločitvah, ki so sprejete na evropski ravni, vprašamo, ali imajo sploh obvezojoč značaj. Postavlja se vprašanje, ali lahko država zasebnemu podjetju predpiše, kakšno tehnologijo naj uporablja. Večinoma telekomunikacijska podjetja niso več v državnih lasti. Iz razprav s telekomunikacijskimi podjetji pa je razvidno, da so v primeru zavrnitve kitajske tehnologije opozarjala, da ne bodo mogla izpolniti časovnika vladnih načrtov za vzpostavitve omrežij 5G. Nedosegljivi bi ostali tudi stroškovni okvirji, ki so bili predvideni. Vedno znova je bilo slišati, da

lahko s Huaweiem izpolnijo zastavljeni časovnik in ne presežejo stroškovnika. Seveda pa se postavlja vprašanje, kaj ima večjo težo – nacionalna varnost ali stroški.

Toda ni še bilo dokazano, da Kitajska s Huaweiem tehnologijo lahko prisluškuje. Zdi se, da so razprave o uporabi te tehnologije bolj načelne narave ...

Pred tedni je bil nemški gospodarski minister Altmaier tarča ostrih kritik, ker je dejal, da je tako ali tako vseeno, ali prisluškujejo Američani ali Kitajci. Razvnela se je burna razprava, ker so ZDA zaveznik Nemčije, Kitajska pa to ni.

Po mojem mnenju se težava pojavlja nekje drugje. Imamo vrsto držav v EU in drugih evropskih držav, ki so tesno povezane s kitajskimi koncerni, vsi ti pa so državni. Sklepajo se memorandumu o soglasju in druge strateške povezave. Pred petnajstimi leti se je to začelo z Grčijo in Madžarsko. Lani sta se jima pridružila Italija in Luksemburg kot drugo najpomembnejše središče evra ob Frankfurtu. Pri takšnih dogovorih je v igri strateška infrastruktura – letališča, tudi lokalna letališča, železnice, postanišča ali avtoceste. Če državi namreč ne bi uspelo vračati posojil kitajskim koncernom, bi ti lahko postali lastniki te infrastrukture. Kitajska država bi torej tako lahko postala lastnica te infrastrukture. Njihova posojila pa imajo večje obrestne mere, kot jih ponujata Evropska investicijska banka ali Evropska centralna banka. To je zame bolj pomembno kot vprašanje, kdo prisluškuje.

Kitajska ni podobna Japonski v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, ki je bila zgolj vlagatelj. Takrat je obstajal strah, da bo Japonska pokupila francoske vinograde ali pa Hollywood. Toda Japonska je vedno delovala zgolj kot vlagatelj. Nikoli ni imela ob tem še političnih namenov. Sodelovali so tudi z osebjem v podjetjih, kjer so investirali. Kitajska se tega loteva drugače.

Z zunanjim ministrom Cerarjem ste se v času vašega ministirovanja dogovorili za skupen

Mirko Cigler

Napetost v Iranu

Primer Sulejmāni in svetovni (ne)mir

e se po jutru dan pozna, nam letos ne kaže dobro. Slab mesec po Natovem vrhu v Londonu, ko je bilo videti, da je zavezništvu nekako zakrpalo notranje razprtije, ameriški predsednik ponovno solira, tokrat na Blížnjem vzhodu. Ukazal je daljnjski umor generalmajorja Kasima Sulejmanija, poveljnika iraanske Revolucionarne garde, ki je z bagdadskega letališča usmerjal aktivnosti zoper ameriško veleposlanštvost v Iraku. Jeseni sem zapisal, da nova vojna ali vojno zaostrovanje Trumpu v predvolilnem času prej odnaša kot prinaša volilne prednosti. Sem se motil, smo prišli do točke, ko je sprejemljivo, da so za uspeh na volitvah dovoljena prav vsa sredstva, vključno z eksekucijo na daljavo? Ali umor visokega iraanskega generala, poveljnika etabliranih iraanskih oboroženih sil, pomeni konec krhkkega regionalnega miru, še ne vemo. Čutimo pa, da je sprožil val globalnega nemira, zaradi številnih moralnih, etičnih, političnih in varnostnih dilem. Temelj tega nemira sta vprašanji, kaj danes sproža vojne (casus belli) in kaj je v njih dovoljeno ter sprejemljivo in kaj ni.

Doživljate ob dramu tega tedna na Blížnjem vzhodu dēja vu – občutek že videnega? Smo enako ali vsaj zelo podobno zgodbo doživeli pred slabima dvema desetletjema (2003), ko so ZDA, takrat pod republikanskim predsednikom Bushem mlajšim, napadle Irak pod pretvezo, da Sadam Husein poseduje orožje za množično uničevanje? Takrat so si ZDA vsaj navidežno prizadevale dokazati svoje trditve, današnja Trumpova administracija pa se niti ne trudi dokazati, da ji je zares grozila velika in neopredeljena nevarnost s strani generala, ki bi opravičevala njegovo usmrteve. Celotno ameriško kongresniki se zgražajo nad predsednikovo aroganco. Preostali svet naj mu verjame na besedo. Bushevim neokon-servativcem je bila takrat pomembna mednarodna podpora, ki je dve leti po terorističnem napadu 11. septembra naj ne bi bilo težko zagotoviti, pa vendar ni šlo lahko. V Evropi so brezpogojno podpora imeli samo v Veliki Britaniji, Nemčija in Francija sta bili zelo kritični in odklonilni. Ker se je zatikalo s podporo Nata, je prav prišla tudi podpora politično in vojaško obskurne Vilniške skupine držav, ki so se pripravljale na vstop v Nato. Ameriško soglasje za njihovo članstvo je bilo pogojeno z njihovo podporo ameriški intervenciji v Iraku. Nadaljevanje zgodbe nam v spominu ostaja kot eden hušjih »ma-dežev« slovenske diplomacije. Z izkušnjo in sedanjem vedenjem vsega, česar takrat nismo

vedeli, bi veljalo pristopiti in ocenjevati tokratno približevanje vojnemu vrelšču na Blížnjem vzhodu. Američani so napak ravnali takrat in napak ravnajo tudi danes.

Rivalstvo Irana in Iraka

Ko po slabem tednu dni od uboja generala Sulejmanija ocenjujemo stanje v regiji, kdo je trenutni zmagovalec in kdo poraženec, moramo izhajati iz razumevanja temeljnih vitalnih interesov ene in druge strani. George Friedman, eden vodilnih globalnih obveščevalnih analitikov, opozarja (*Geopolitical Futures*, 5. januarja), da Iranu glavni konkurent za prevlado v regiji ni Amerika, temveč njegov zgodovinski rival Irak, nad katerim želi Iran nadvladati ali ga vsaj nevtralizirati. ZDA so samo zunanji dejavnik, ki Iraku trenutno omogoča, da relativno uspešno omejuje iraanskega nemira, zaradi številnih moralnih, etičnih, političnih in varnostnih dilem. Temelj tega nemira sta vprašanji, kaj danes sproža vojne (casus belli) in kaj je v njih dovoljeno ter sprejemljivo in kaj ni.

Slovenske amaterske ocene

Umor generala in kriza, ki jo je sprožil v regiji, v Sloveniji odzvanjata na eni strani v nestrnih, radikalnih stališčih na družbenih omrežjih in v nekaterih medijih, v katerih se na najbolj grob način obsodjata ameriški predsednik in Nato ter poziva k takojšnjemu izstopu Slovenije iz Nata. Na drugem političnem polu so nekritično glorificiranje in podpora ameriški politiki pred obsodba Irana izrabiljeni za notranjepolitično obračunavanje z manjšinsko vlado. Vlada in predsednik države sta v teh dneh delovala nerodno. Še zlasti ocene varnostnega stanja v coni delovanja naše misije v Erbilu so bile neprepričljivo amaterske, kljub nedavnemu obisku načelnice generalštaba v regiji. Zavedel jih je relativen mir v tem kurdskem delu Iraka, zato niso zadosti pozorno poslušali iraanskih groženj, ki so bile jasno in glasno izrečene ne samo ameriškim silam, temveč tudi vsem njihovim koalicijskim partnerjem. Zato je bilo raketiranje Erbila simbolna potrditev tega dela iraanske politike »čiščjenja« tujih sil iz Iraka.

Pri tem ne gre spregledati še ene nerodnosti, ki je morda tudi kaj več od tega. Namreč, šestERICA slovenskih

v tako imenovanem »šiitskem polmeseču« od Libanona na severu preko Sirije do Jemna na jugu. Iraanski strateški cilj je, da izrine ZDA iz Iraka, česar pa v direktnem vojaškem spopadu ne more doseči. Zato ne čudi, da je od prvega dne sedanje eskalacije iraanski veleposlanik v OZN Majid Takht Ravanchi v New Yorku oznanjal, da Iran ni zainteresiran za vojno, ter ocenjeval, da ZDA izvajajo »vojaško vojno« in da je predpogoj za mir ameriški vojaški umik iz regije. Na drugi strani so ZDA ocenile, da krepitev Irana v regiji vse bolj ogroža njihove regionalne zaveznike in, s perspektivo nuklearizacije, tudi same ZDA. Čeprav zaradi dosežene samozadostnosti zagotavljanje bližnjevzhodne nafte ni več vitalen ameriški interes, je še vedno zelo visoko na listi najpomembnejših interesov.

Trenutno še ni jasno, zakaj se je Trump odločil, da je ta ogroženost tolikšna, da zahteva tako radikalen poseg, kot je umor enega naj-

višjih vojaških poveljnikov sovražne države v miru. Vedoč, da mednarodni skupnosti ne bo mogel prepričljivo opravičiti teže posega in da bi to utegnili biti zadosten casus belli za vojno v regiji. Glede na njegovo dosedanje obnašanje je videti, da mu za to niti ni bilo mar. Seveda ne smemo zanemarjati ameriške notranjepolitične scene in številnih razlogov, ki bi Trumpu, v primeru »zmage« nad Iranom, kumulativno pomagali k izvolitvi v drugi mandat. Trump v resnici ne potrebuje prave zmage, temveč zgolj njeno percepcijo – videz zmage, ki bi mu ga uspelo »prodati« domači javnosti. Zaradi odsotnosti bolj realnih pokazateljev je to eden ključnih dejavnikov za ocenjevanje verjetnega nadaljnega razvoja dogodkov. Njegov televizijski nastop po iraanskem nočnem raketiranju je prezentiran kot državniško moder, odločen in neomajen. To, ali ga je tako doživela domača javnost ali ne, bo odločilo o tem, ali je »iranska epizoda« začasno končana, ali pa lahko pričakujemo njeno nadaljevanje, vse do mission accomplished – mislja končana – v maniri Busha mlajšega, s čimer bi se ta »remake« hollywoodsko zaključil.

Je Trump zaslužil svoje meje?

Eksekucija Sulejmanija Zruženim državam in njihovem predsedniku ne bo prinesla novih prijateljev, prej nasprotje, še pospešila in poglobila bo ameriško osamo v svetu. Sovražniki bodo še bolj sovražni, nevtralni bodo postali sovražni. Prijatelji pa bodo še bolj zadržani, nezaupljivi in omahljivi. Britanski Guardian poroča, da je ameriški državni sekretar Pompeo razočaran nad nerazumevanje nemir evropskih zaveznic, Francije, Velike Britanije in Nemčije, ki ne izražajo podpore, kakršno so ZDA pričakovale. Svetovna politika si je za trenutek oddahnila. Videti je, da je najhušje mimo. Svetovni mir se je vrnil v normalno stanje nemira. Bilo je veliko retorične ga bobnenja, vendar brez pravega dežja. Razmere se globalno niso v ničemer spremenile. Putin si je med vrhuncem krize celo privoščil izlet v Sirijo in sosodnj Turčijo. Kitajce, trenutno najbolj zainteresirane za stabilnost dobav iraanske nafte, se je s pobudami predsednice von der Leynove trudila pokazati svojo novo geopolitično in preglašiti individualne reakcije njenih največjih članic Nemčije, Francije, Italije ter, s strani, še vedno tudi Velike Britanije. Nikogar ni obsojala, na nobeno stran se ni postavljala. Želi biti faktor